האנושות

המימנה ההישארי

רעש־אדמה הרעיד את העיר היוגוסלבית סקופליה, קבר אלפי גברים ונשים. אולם גם זעקות קורבנותיו לא יכלו להשכיח את רעידת־האדמה השניה, הגדולה פי אלף, ש־שינתה השבוע את הנוף המדיני של כדור־הארץ כולו.

תוצאתה הבולטת של רעידה זו, היתה חתימת ההסכם לאיטור הגיסויים האסומיים באויר, בים ועל הקרקע — הגשמתו ה־חלקית של חלום האנושות מאז השמידה הפצצה האסומית הראשונה את הירושימה.

אולם חשובה עד אין שיעור יותר היא הסיבה הסמויה, שאיפשרה הסכם זה. זוהי תמורה היסטורית במערך העולמי, העשויה להסביע את חותמה על חיי הדורות ה־באים: הקרע בין ברית־המועצות וסין.

צחוב + אדום. רבים ניבאו קרע זה מזה שנים, ביססו עליו קהי־מדיניות. אולם מעטים העזו להאמין כי אומנם הוא כה קרוב, וכי יהיה כה עמוק.

השבוע שוב לא היה ספק כי הקרע הוא תהומי וסופי — עמוק יותר וחשוב יותר מן הקרע בין טיטו וסטאלין לפני 15 שנה. כי סין אינה יוגוסלביה. היא יורשת תרבות של אלפי שנים, חדורה גאוה לאומית קי־צונית, ובעלת פוטנציאל המאפשר לה ל־שאת את עיניה אל שלטון־העולם.

בראשית המאה ה־20, כתוצאה ממרד ה־בוקסרים ושיגור הכוח הבינלאומי לסקינג, הפכו הדיבורים על "הסכנה הצהובה" ל־אופנה. הקיסר הגרמני ניבא לגוע הלבן סוף מר, אם לא יתאחד נגד סכנה זו. עתה, עם התמזגות הצבע הצהוב של סין עם ה־צבע האדום של המהפכה, הפכו מליצות אלה ליסודות של מדיניות מעשית.

הכוח הסיני העולה, השולח את ידיו אל העוצמה הגרעינית, הוא המאחד עתה את שתי מעצמות־העולם הגדולות. הסכם איסור הניסויים אינו אלא צעד נוסף לעבר ה־ברית האמריקאית־סובייטית, שסימנה ה־ראשתים נתגלו עוד בשלהי משבר קובה, בשנה האחרונה.

20 קילו ינפש. בראשית אוגוסט 1963, קשה עדיין להעריך לאן תוביל דרך זו, אילו מהפכות תחולל בשנים הקרובות ב־מערכים הרעיוניים, המדיניים והצבאיים. אך התוצאות הראשונות כבר ברורות למדי: ה־ברית האמריקאית־סובייטית תפעל במרץ ל־כפיית פירוז אסומי על כל שאר העמים. תוצאה זו תביא לשינויים אדירי־חשיבות גם במרחב (ראה להלן).

תוצאה אחרת תהיה נפשית — ירידה כללית של המתח המלחמתי בעולם. שום התקרבות בין מוסקבה לוושינגטון אינה יכולה להביא אוטומטית לשלום במרחב ה־שמי. אך היא יכולה ליצור תנאים פסיכו־לוגיים, שיאפשרו לישראל לצאת לדרך חד־שה — אם תחול גם בה תמורה יסודית, ותקום ממשלה המסוגלת לכך.

אולם מעל לכל תוצאה מקומית ומרחבית, עומדת התוצאה הכלל־אנושית. היו רגעים מעטים בשני הדורות האחרונים, בהם היתה האנושות כה אופטימית לגבי עתידה כמו השבוע — שבוע בו מלאו 49 שנה לפרוץ מלחמת־העולם הראשונה. אותה מלחמה, בה נקטלו 10 מיליון בני־אדם, עלתה לעולם 35 מיליארד לי"ש. ואילו כיום מציא ה־עולם מדי שנה 43 מיליארד לי"ש על חימו־שו. ברגע זה נמצא בידי המעצמות האסו־מיות מאגר של נשק גרעיני, השווה לכמות של 20 טון חומר־נפץ על כל גבר, אשה וילד על אדמות.

מצצה אסומית אחת קטלה ב־1945 בהירו־שימה יותר בני־אדם מאשר כל קורבנות ה־קרב של ארא — אחד מגדולי הקרבות של מלחמת־העולם הראשונה. כל טיל מדגם פולארים יכול לקטול 25 מעמים יותר מ־אשר מצצת הירושימה. בידי ארצות־הברית ובריה־המועצות יש כיום עשרות צוללות, שכל אחת מהן נושאת סידרה שלמה של טילים מדגם כזה.

הסכם איסור־הניסויים לא ישים קץ ל־מאגרים מחרידים אלה. אולם ההסכם מצמו — והתהליך שהוא מבטא — מבשרים את האפשרות המעשית שאומנם יבוא יום, ו־פחד האטום ייעלם מעל פני הכוכב ארץ.

העם

פקינג־פאריז־שדה־בוקר

"קיימת עתה קואליציה של שארל דה־גול, מאו סטה־טונג והאזרח בן־גוריון, מול הקואליציה של ניקיטה כרושצ'וב, גיון קנדי ו־הארולד מק־מילן," התבוצץ השבוע דיפלו־מט זר במסיבת־קוקטייל תל־אביבית.

גם מי שקרא השבוע את בטאוני ישראל, יכול היה לקבל רושם זה. כמעט כל ה־עתונים המחיתו בערך ההסכם המוסקבאי, סקרו את בואו ואת חתימתו כאילו היה אירוע מדיני שיגרתי, לא מסעיר ביותר. ההתנגדות הצרפתית (היכולה להיות רק זמ־נית) הועלתה על נס, כעובדה המכרעת.

במשך השבוע התגבשו שני מחנות. הקו הראשון פסל את ההסכם, זילזל בו, וגילה סימפאטיה לקו הסיני או־הצרפתי. בראש מחנה זה עמד, כמובן, דויד בן־גוריון עצמו. בבקרו השבוע בעיר־הנוער בתל־אביב, הסביר לשומעיו הצעירים: "אין להגזים בהערכת מאורע זה."

הקו השני, שהתגלם במשרד־החוץ, היה מבוסס על ההנחה שאי־אפשר לעמוד מול הלחץ הבינלאומי שיופעל על ישראל, כדי להביאה להצטרפות להסכם. שגרירי המעצ־מות כבר הביאו את הסעיף הנידון "לידיעת הממשלה", ועם הודעת נשיא מצרים על הצטרפותו, הסכה אי־הצטרפות ישראלית בלתי־אפשרית לחלוטין.

הסכנה האמיתית

אינה בתוכן ההסכם עצמו, אלא במה ש־משתמע ממנו: הרצון הנחוש של שתי ה־מעצמות הגדולות למנוע בכוח את ייצורו של נשק אטומי במדינות נוספות. לכך מת־נגדים כיום שארל דה־גול, וחסידיו של פראנץ־יוזף שטראוס בגרמניה. אך כאשר ישתלב דה־גול במערך החדש, בתנאי זה או אחר, תישאר רק סין האדומה כמתנגדת לצימצום האטום.

מדיניות

תשובה מדהימה

רחשי־האהבה שהתעוררו השבוע בלב כמה מקברניטי ישראל כלפי סין, העלו את ה־שאלה מדוע אין קיימים יחסים דיפלומטיים בין ישראל לסין העממית. על שאלה זו ניתנה, השבוע, תשובה מדהימה.

מזה שנים רבות יודע כי בצמרת מפא"י יש אדם אחד שהיה תמיד ער לבעיה זו, ושתבע להדק את היחסים עם סין. האיש: דויד הכהן, לשעבר ציר ישראל בבורמה.

עתה גילה הכהן כי לא סין אלא ישר־אל היא שמנעה בשעתו את קשירת היחסים. ישראל אומנם הכירה בסין העממית, לפני תריסר שנים, אך לא הסכימה להחליף עימה שגרירים.

היתה זאת האשמה כבדה כלפי הבוס של הכהן באותם הימים — ראש־הממשלה (דאז) ושר־החוץ משה שרת. שרת נאלץ להגיב — ותגובתו הדהימה את הקוראים עוד יותר.

טען שרת: הכהן יצא לסין בשליחות של רצון טוב. לאחר מכן היתה סין צריכה לשלוח מצידה משלחת של רצון־טוב לישר־אל, אך הדבר לא נעשה. בגלל סיבה זו סרבה ישראל לקשור עימה קשרים דיפלו־מטיים.

טיממום הפר־תקדים. אם אומנם זו היתה הסיבה, הרי זו שערוריה מזעזעת — ביטוי של איזלת חסרת־תקדים מצד משרד החוץ הישראלי. אך קרוב לוודאי כי הסיבה האמיתית היא אחרת: פחדה של ממשלת ישראל מפני ארצות־הברית, הרואה בסין אוייבת־בנפש.

התוצאה: עם הופעת סין כגורם עולמי, אין לישראל שום קשרים עימה. ספק אם סין עודנה מעוניינת כיום, לאור המצב ה־נוכחי במרחב, לקשור קשרים עם ישראל.

השבוע טען דויד בן־גוריון, ברגע של התקפה נבואית, כי תוך 50־40 שנה יבואו סין והודו במקומן של ברית־המועצות ו־ארצות־הברית כשליטות העולם. אם נכון ה־דבר, הרי רובצת על דויד בן־גוריון עצמו אחריות נוראה. כי פרט לחודשים המעטים של כהונת שרת כראש־ממשלה, היה הוא האיש האחראי למדיניות־החוץ המטומטמת, שהובילה למצב הנוכחי.

אפילה בצהריים

כשם שהינשוף זקוק לחושך, כך זקוק הבטחוניסט לאזירה מלחמתית. כי רק ב־אזירה של פחד בטחוני, של מתח וחששות, יכול הוא לשגשג.

על כן הביט השבוע שמעון פרס בעין זועמת על ההתפתחות הבינלאומית,

אלא

גם הרחיקה בהרבה את סיכויי המתיחות והמלחמה במרחב.

אולם עובדות פשוטות לא הרתיעו מעולם את שמעון פרסומת. כשהופיע בפני כנס של מפא"י בטבריה, גילה את סודו: "מתחת למעטה של ניקיון כרושצ'וב, גיון קנדי ו־הארולד מק־מילן," התבוצץ השבוע דיפלו־מט זר במסיבת־קוקטייל תל־אביבית.

גם מי שקרא השבוע את בטאוני ישראל, יכול היה לקבל רושם זה. כמעט כל ה־עתונים המחיתו בערך ההסכם המוסקבאי, סקרו את בואו ואת חתימתו כאילו היה אירוע מדיני שיגרתי, לא מסעיר ביותר. ההתנגדות הצרפתית (היכולה להיות רק זמ־נית) הועלתה על נס, כעובדה המכרעת.

במשך השבוע התגבשו שני מחנות. הקו הראשון פסל את ההסכם, זילזל בו, וגילה סימפאטיה לקו הסיני או־הצרפתי. בראש מחנה זה עמד, כמובן, דויד בן־גוריון עצמו. בבקרו השבוע בעיר־הנוער בתל־אביב, הסביר לשומעיו הצעירים: "אין להגזים בהערכת מאורע זה."

הקו השני, שהתגלם במשרד־החוץ, היה מבוסס על ההנחה שאי־אפשר לעמוד מול הלחץ הבינלאומי שיופעל על ישראל, כדי להביאה להצטרפות להסכם. שגרירי המעצ־מות כבר הביאו את הסעיף הנידון "לידיעת הממשלה", ועם הודעת נשיא מצרים על הצטרפותו, הסכה אי־הצטרפות ישראלית בלתי־אפשרית לחלוטין.

הסכנה האמיתית

אינה בתוכן ההסכם עצמו, אלא במה ש־משתמע ממנו: הרצון הנחוש של שתי ה־מעצמות הגדולות למנוע בכוח את ייצורו של נשק אטומי במדינות נוספות. לכך מת־נגדים כיום שארל דה־גול, וחסידיו של פראנץ־יוזף שטראוס בגרמניה. אך כאשר ישתלב דה־גול במערך החדש, בתנאי זה

ראש־הממשלה אשכול במסיבת העתונאים

מול שאלה מרגיזה

למעטה של הקלה ושקט יחסיים, המאפיינים עתה את מצבנו הבטחוני, מתרחשים תהלי־כים יסודיים רבי־משמעות לטווח־ארוך, ש־עלינו לתת עליהם את הדעת ולהסיק מהם בעוד מועד מסקנות."

רץ ליהודים. מה מתחבא מאחורי גי־בוב זה של סלאנג בטחוניסטי? לדברי פרס: פיתוח הטילים של עבד אל־נאצר,

אולם הגילוי העיקרי היה שונה. הוא נגע בקרע הסובייטי־סיני, בו רואה כל ה־עולם סימן מבשר־טובות ומבטיח־שלום (ראה לעיל). לא כן שמעון פרס. הודיע סגן־השר: זה דוקא רע ליהודים, כי עתה תופיע סין במרחב כגורם עצמאי וחתרני, ותתחרה גם היא על חסדי הערבים.

היה זה נימוק קלוש מאוד. אבל אדם רעב אינו יכול להיות בררן, וגולם־שלג

ח"כ בן־גוריון בבריכה

מאחורי שארל ומאו

יתלה ביום־שמש את תקוותו גם בענן הקטן ביותר המופיע באופק.

עתונות

תוצרת "הארץ"

"התוכל להגיב על סעיפם התדירה של מבקרין, לפיה אתה פשרן יתר על המידה, ונוטה לעקוף בעיות בלי לפתור אותן?"

השואל היה עמוס אילון, איש הארץ, ו־דבריו היו מופנים אל ראש־הממשלה לוי אשכול. השאלה יכלה להישמע כקונטרנית באוזני תומכי הממשלה החדשה, אך מבחי־נה עתונאית, היתה זאת שאלה לגיטימית.

אולם לוי אשכול, שקיבל את השאלות בכתב ארבעה ימים מראש, סבר אחרת. הגיב הוא: "בטרם אענה — ואני לא אענה! — אבקש את היושב־ראש לקבוע מהי מידת האדיבות של השואל!" הוא תבע מעורך הארץ, גרשום שוקן, להשיב.

היושב־ראש, אורי קיסרי הנכנע, קבע: "דרישת ראש־הממשלה — היא פקודה!" שוקן נאלץ להשיב, לטעון כי השאלה היא פרלמנטרית בהחלט. בינתיים נרגע אשכול, והשיב לשאלה בנימה עוקצנית, אך סובת־לב: "זאת תוצרת הארץ. לא לחינם חשפנו לאחרונה את תוצרת הארץ לייבוא מתחרה!"

מחאה עיתונאי. הצד המזעזע בתק־רית לא היה בעמדת אשכול, אלא בתגובת העתונאים. רובם המכריע הביע את הסכמתו לכך שאין לענות על השאלה.

גם בהמשך המסיבה, שהתקיימה בבית־סוקולוב, גילו העתונאים היומיים את יחסם המוזר לחופש־העתונות. כאשר פסל מנהל לישכת־העתונות הממשלתית שאלה של עורך חרות, אייזיק רמבה הממושקף, בקשר עם אפשרות של ויתורים טריטוריאליים במשא־ומתן עם הערבים, השמיעו רובם קריאות־ביניים — נגד השמעת השאלה. הם גם הס־כימו כאשר פסל הפקיד הממשלתי שאלה אחרת, בעלת תוכן בטחוני.

התמרמר אילון: "כדי שתכבד הממשלה את העתונות, על העתונות קודם כל לכבד את עצמה!"*

---

* מאחר ששני סוגי הייצור שוזים ב־שלבים הראשונים, דרושה פעולה של כמה שנים עד לבוא הרגע בו יהיה צורך ב־החלטה סופית.

* בהזדמנות קודמת לא מחה אף אחד מן העתונאים כאשר נעשה, בנוכחותם, ניס־יון למנוע בכוח בעד עורך **העולם הזה** ל־היכנס למסיבת־העתונאים עם שטראוס, וכ־אשר פסל מנהל לישכת־העתונות הממשלתית את שאלותיו.